Коли ще кожне створіння на землі щотижня ходило звітувати Творцеві про свої діла, якось нагодилося, що на скелі, на якій тварини чекали на Божу аудієнцію, де надто довго просторікувала стоніжка, орел і гадюка перекинулися кількома словами, із тих слів сама собою виснувалася розмова, під час якої орел зачудувався розумом і добротою гадюки, зокрема ж влучністю поодиноких її суджень, і тому, коли згодом усі розійшлися по норах, домівках і водоймах, гадюка й орел відчули: в них стільки спільного, що вони не годні жити один без одного.

З того часу й повелося, що орел став учащати до гадюки, бо розумнішого й добрішого створіння він досі не подибував, та й гадюка дбала про свого гостя, як тільки могла, а орел, який досі жив самотнім відлюдком, уподобав піклуватися про свою шляхетну приятельку, намагаючися вгадати її найменше бажання.

Одного разу трапилося, що орлові ніяк не щастило в полюванні. Хоч скільки він кидався на здобич, усе чомусь вислизало з пазурів, і того дня змучений, голодний і обшарпаний орел явився до гадюки без гостинця.

Глянула гадюка на орла, їй стало шкода зачев'яділого приятеля, і вона вирішила допомогти йому, прикликавши на допомогу всю свою мудрість.

Орел дуже мені до душі,— міркувала гадюка,— і ми, властиво, майже кревні, бо ж його шия і моє тіло, хоч і не надто промовисто, однак незаперечно нагадує про спільних родичів, а це багато до чого зобов'язує. Щоправда, як на нормальну істоту, орел дещо дивне створіння, і все його лихо від того, що він не стоїть на землі обома ногами, вже поминаючи те, що він не годен навіть по камінні проповзти на череві. Але врешті-решт, що можна чекати від долі, яка змушує істоту з живою кров'ю ширяти попід хмарами.

— Дорогий друже,— мовила гадюка, зосереджено проводячи пальцем по своєму лискучому, мудрому тімені,— все твоє нещастя від того, що тебе обділили крилами.

Орел дуже здивувався з такої відповіді, а що він гнав: гадюка добра і дає лише розумні поради, то він тяжко замислився, як йому тепер бути, бо ж досі все його життя містилося в крилах.

— Твій єдиний порятунок — навчитися повзати по норах і загострити зір, бо живність ховається в щілинах, і щойно вночі всі стають видющими.

Ще більше здивувався орел, бо досі він вважав т вій зір дуже гострим, хоча гадюка вже кілька разів йому делікатно натякала, що не гоже бути надто високої думки про свої здібності, зокрема, коли це стосується зору, без якого можна й взагалі обійтися. Але згадка про ніч його остаточно приголомшила, бо темінь становила для нього частину небуття, з якого він кожного разу виривався на світ сонця в небо, де його груди розтинали повітря і все, що населювало землю, було видно як на долоні, простягненій до його послуг.

— Це хибна думка, поправила орла гадюка,— ні неба, ні повітря, ні світла, властиво, не існує. — Це вигадка тих, що живуть у хмара*, а тут треба міцно триматися землі, інакше ти пропадеш. Оскільки ж мені, як нікому, залежить на твоєму майбутньому, я докладу всіх зусиль, аби ти пристосувався до цього світу. А для цього треба відкинути насамперед твоє дивне упередження проти ночі.

Тяжко замислився орел, бо його дедалі цупкіше почав огортати жах перед темінню, яку заходилася вихваляти гадюка. Адже простори, в яких він досі літав, сповнювали його життям і міццю, кожен струмінь повітря пестив його тіло, нагадуючи, що, скільки ока, все його посілості,— але гадюка так наполегливо доводила, мовляв, орел помиляється, звикши сприймати, нехай і які привабливі, уроєння за дісність, що він, захитавшися, погодився.

Правда, йому стислося в грудях від однієї згадки, що він назавжди має зректися хмар, висоти й сонця, проте гадюка так переконливо твердила, що він нічого не тямить у цьому світі, а згодом, мовляв, і сам переконається, з якої халепи вона його вирятувала, аж орел остаточно втратив певність: ану ж гадюка і справді має рацію. Бо що гадюка зичить йому добра, завдаючи собі самій зайвих клопотів, орел бачив, і його серце тануло від великої вдячності, що гадюка так старається для нього.

— Ми з тобою дуже подібні, попри несуттєву поверхову різницю,— потішала гадюка орла,— однак найперше, чого ти конче мусиш позбутися, аби нарешті повноцінно увійти до дійсності, це крила, бо ця недолуга споруда, яка потворить твою поставу, замість робити її, як моя спина, гладенькою, лише вбиває тебе на манівці. З таким одороблом на тулубі ти не пролізеш у жодну щілину й ніколи не навчишся жити, як усі порядні створіння.

— Але ж крила — це моя душа,— пробував перечити орел, та гадюка лише знизила плечима, натякаючи, що це досить туманне окреслення, за яким нічого не міститься.

— Я справді не годен без крил,— зітхнув орел, однак гадюка почала соромити свого приятеля, даючи йому зрозуміти, що коли він повторить це не їй, а комусь іншому, то з нього сміятимуться в пристойному товаристві.

— Крила — це найкраще в мені,— з кров'ю на серці признався орел, та гадюка терпляче запевнила його, що надмірне цінування крил, це, щиро казавши, звичайнісінька зарозумілість, негідна порядного створіння. В її родоводі ніколи ніхто й натяку на крила не мав, а, дякувати Всевишньому, всі жили в достатках, і, як йому відомо, ніхто зі зміїв у дурнях не ходив. Отож покликатися на крила, як на якусь особливу ласку провидіння свідчить про душевну неврівноваженість, яку треба викорінювати з колиски, аби стати повновартісним створінням.

— Гаразд,— ледве видихнув орел, випроставши востаннє могутні крила,— нехай буде, як ти кажеш. Обрубай мені цей непотріб.

Якби мені хтось інший розповів, що орел, який припав мені до душі за розум і широчінь кругозору, насправді має погляди вужчі від понять польової миші й страждає від уроєнь, що їх посоромилося б висловити не те що гадюченя, а й найшолудивіша п'явка, я ніколи не повірила б,— міркувала гадюка. Проте вона не сказала цього вголос, аби не ображати приятеля, а хутко попереламувала всі пера й показала, як він має заповзати в щілини.

Та орлові, хоч як він трудився й прів, це ніяк не вдавалося.

— Який же ти надміру недолугий, любий мій друже, міркувала далі гадюка, клопочучися біля орла. — І який же ти маленький, ти, якого я досі вважала недосяжним і великим. Імовірно, отак завжди воно з усіма тими, що їх, не знати чому, підносять до неба. Поки вони сновигають десь по якійсь вигаданій високості, де їх ніхто не бачить, а тому й не має змоги перевірити, чи то дійсно все так, як кажуть, то про них і слави, ніби вони здатні підноситися мало не до самого верхів'я світобудови. Але ж як вони взагалі здатні літати, коли жоден із них, як от мій приятель, не годен пролізти у звичайнісіньку нору? Щось тут не гаразд із їхньою величчю. Адже ж і найдурніше гадюченя, ніколи не виявило б скільки тупості, незграбності й браку здорового глузду, як цей володар висот, звинністю, силою і розумом якого я ще недавно захоплювалася.

Однак гадюка і цього разу не вимовила уголос того, що думала, а тільки, мавши добре серце, ще дужче пожаліла орла й вирішила подвоїти зусилля, аби хоч трохи навчити свого приятеля дійсності.

Правда, попри всі її намагання орел чомусь на очах дедалі тупішав, миршавів і вже ледве дихав, хоча гадюка не втрачала надії, що це одразу ж мине, щойно він подолає перші кроки науки, до якої, на гадючине

велике розчарування, що його вона старанно приховувала, аби не ображати свого підопічного, її приятель виявився такий нетямковитий.

Орел і сам відчував, як із кожною миттю він дедалі безнадійніше туманіє й втрачає панування над собою, як його думки, що досі відзначалися сміливістю, проникливістю і, насамперед, блискавичністю, перетворюються на повільну, гнилу потеруху, непридатну не те що висловити найпростіший порух душі, а й навіть таких слів, як небо, простір, світло. І що ретельніше він намагався догодити гадюці, то незграбніший і дурніший він ставав, чуючи, як камінь росте йому в грудях.

— Це тому, що ти занадто багато мізкуєш про хмари, крила й сонце, речі, які збивають порядну істоту на шлях химер і надмірної зарозумілості,— роз'яснювала орлові гадюка одвічні істини,— а брак скромності — смертельне гальмо для самовдосконалення, а тим самим і до подальшого розвитку, без якого всі ми лишилися б одноклітинними.

— Гадюка розумна, досвідчена і всім серцем бажає мені добра,— ще більше засмутився орел,— а я справді надто недолугий і поганий. Невдовзі й кури сміятимуться з мене.

— Тільки що ж я вдію, коли вистачає їй повести мову про ніч, привчаючи мене до справжньої дійсності, як перед моїми очима бурхливіше від Орського потоку на весні спалахує сонце й небо, яких я не годен забути, і гадюка ніяк не дасть собі ради з моїм ущент зіпсованим характером.

— Я тебе посаджу до печери,— запропонувала нарешті гадюка,— може в вічних сутінках ти хутчій зосередишся і тоді ліпше піде й наука.

Та в печері, яка радше нагадувала тісну яму зі скелястою покришкою, орел остаточно схуд, занечупарів і став очікувати смерті.

Напевно так і скінчилося б його животіння, якби одного разу, коли гадюка, вимучена нетямущістю свого учня, пішла на полювання, забувши в поспіху замкнути печеру, де орел на череві намагався проплазувати в щілину, силкуючися бодай перед смертю засвоїти благодійні поради своєї опікунки, він не звалився в провалля.

Падаючи вниз, орел мимоволі випростав потерзані крила, які непомітно для нього й гадюки встигли відрости, і вилетів із печери, а тоді, від раптового світла забувши всі угрущання гадюки і широко розплющивши очі, які ще не встигли осліпнути від печерного мороку, поволі поплив по небу.

І щойно вгорі дедалі вище розтинаючи грудьми повітря, він відчув, як в нього вливається життя, міць і розум, змушуючи його виписувати кола від радості. І, підіймаючися щораз стрімкіше й упевненіше, орел назавжди збагнув: він уже ніколи не повернеться назад.

— Ти невдячний зраднику! — гукнула йому знизу гадюка, побачивши високо над собою тінь свого колишнього приятеля,— і від нині ніколи вже не буде миру й злагоди між нами, бо знехтувані поради, перетворюються на отруту, що від нині виповнюватиме мені тіло, обертаючи серце на капшук люті й отрути.

Але орел вже не чув докорів і прокльонів гадюки, а якщо й чув, то не звернув на них уваги, бо сонце, воля і радість стерли в нього всі згадки про зміїну науку, і вона відпала від нього, як струп, що відпадає із нарешті видужаного тіла.